

DVA BOŠNJAKA POVJESNIČARA

Smrću Muhamed Enveri ef Kadića i fra Julijana Jelenića zazjaše dvije praznine u malom i onako već prorijedenom krugu ljudi, koji se bave prošlošću Bosne i Hercegovine. Kadić je prikupljao građu za povijest ovih zemalja pod turskom upravom, Jelenić se bavio prošlošću franjevačkog reda u provinciji Bosni Srebrenoj. I premda su njih dvojica učinili mnogo, ipak su imali još pune ruke posla, ali smrt ni za što ne pita. Ovaj je udarac za našu historiografiju tim teži, što odoše i ne ostaviše za sobom nasljednika, koji bi bar u dogladnom vremenu mogli nastaviti ondje, gdje su oni stali.

I.

MUHAMED ENVERI EFF. KADIĆ

Po različnim javnim i privatnim bibliotekama nalazi se sva sila arapskih, perzijskih i turskih rukopisa u stihu i prozi, što su ih napisali sinovi Bosne i Hercegovine počevši od druge polovice XV. stoljeća pa do austro-ugarske okupacije 1878. U ovim rukopisima obrađivali su naši zemljaci sve vrste nauke, koje su se gajile na Istoku, ali je danas poznat srazmjerno mali broj rukopisa, koji mogu poslužiti istraživaocu bosanske kulturne i političke povijesti. No i po drugim rukopisima na marginama nađe se po koja dragocjena bilješka za istraživaoca naše prošlosti. Dok se samo prouče brojni rukopisi Zemaljskog muzeja i bivšeg Instituta za proučavanje Balkana u Sarajevu i Jugoslavenske akademije u Zagrebu te inih biblioteka pa kada se izdadu katalogi, vidjet će se, koliko se tu blaga krije. Na ovom području rade za sada samo dvojica odličnih orientalista i to Fehim eff. Spaho u Sarajevu i dr. Aleksej Olesnicki u Zagrebu, dok rukopisi u bibliotekama uz Begovu džamiju u Sarajevu, Karadžozbegovu u Mostaru i po drugim mjestima stoje još uvijek netaknuti.

Među rukopisima koji mogu poslužiti historiografu najviše je hronika, a onda t. z. Inša-a, koji sadržavaju primjere različitih službenih isprava, a služili su kao uzorci mladim pisarima i kadijama. Ogroman materijal za našu prošlost nalazi se u zapisni-

cima šerijatskih sudova ili sindžilima. Lijep broj sidžila čuva se u biblioteci Begove džamije i u arhivu Zemaljskog muzeja, a nađe se po koji i u privatnim bibliotekama. Dok se ovo sve ne prouči, ne može se napisati dobra historija Bosne u vrijeme turske uprave.

U Sarajevu je bilo u različna vremena nekoliko kroničara, koji su bilježili savremene događaje. Dosad su nam poznati Hussein eff. Muzaferiya (1646.—1721.) muderis Husrevbegove medrese, zatim Osman eff. Šuglija, Abdullah eff. Kantamirija, Mula Mustafa Bašeskija (druga polovina XVIII. stoljeća) i Mustafa eff. Firakija (početak XIX. stoljeća). Od ovih je samo prevedena i izdana kronika Mula Mustafe Bašeskije, koja je među spomenutim najbolja i najopsežnija. U drugoj polovici prošlog stoljeća napisao je Salih eff. Muvekit »Povijest Bosne« (Tarihi dijari Bosna) na turskom jeziku. Rukopis ovog djela sada je vlasništvo Zemaljskog muzeja u Sarajevu, i svakako bi trebalo već jednom prevesti i objelodaniti taj rukopis. Ovim se rukopisom donekle poslužise za svoje radnje dr. Bašagić, dr. Truhelka, Riza Muderizović i Šejh Kemura. Muhamed Enveri eff. Kadić, kome su ovi retci posvećeni, učinio je svojim radom veliku uslugu našoj historiografiji; on nije ni kroničar ni historiograf, nego sakupljač izvora za bosansku povijest i na ovom području neumorno je radio blizu šest decenija, a da o tome skoro niko nije ništa znao.

Kadić je sin Bekir Sitki efendijin, a unuk Sabit efendijin; rođen je u Sarajevu 1855. u djedovskoj kući na Bistriku, u kojoj je proveo čitav život i nakon kratke bolesti sklopio oči 21. veljače 1931. Mekteb (početnu vjersku školu) i ruždiju (neku vrstu građanske škole) svršio je u rodnom mjestu. Dvije godine slušao je u Gazi Husrevbegovoj medresi predavanja onovremenog muftije Mustafa Hilmi eff. Omerovića, a zatim stupio u državnu službu 1871. U ruždiji je lijepo naučio orientalne jezike, naročito turski.

Kadić je služio od 1871. do okupacije u evraki-kalemu (arhiv) bosanske vlade, i to dvije godine kao pripravnik, a onda kao

prvi mukajjid (oficijal). Iza okupacije naučio je latinicu i ćirilicu i kad se 1880. ustrojilo privremeno vakufsko povjerenstvo za grad i kotar Sarajevo, uzet je Kadić za perovodu. Od 1881. do 1883. služio je u gradskom poglavarstvu, onda godinu dana u kotarskom uredu za tapijske poslove, pa kao oficijal u poreznom uredu (1884.—1889.) i napokon kao činovnik vrhovnog suda za Bosnu i Hercegovinu (1889.—1923.). Umirovljen je kao direktor pomoćnih ureda 1923. Kako je među Sarajlijama uživao osobit ugled, biran je u različne odbore; više godina bio je predsjednik vakufsko-mearifskog kotarskog povjerenstva. Službovanje u arhivu potaknulo ga je na prikupljanje građe za povijest ovih zemalja, a bez sumnje tomu je dosta doprinijelo i poznanstvo s Muvekitom i njegovim radom. Kao činovnik arhiva počeo je najprije čitati a onda i prepisivati različne izvještaje, zapisnike i ine spise. Kako su preko vilajetske vlade opremani različni izvještaji i različni izvještaji iz provincije u Stambol, znao je pokojnik važnije i zanimljivije stvari ponijeti kući i po cijelu noć prepisivati, jer ih je još sutra valjalo uputiti Porti. Tako nam je mnogo toga sačuvao iz onih burnih vremena ustanka u Krajini i Hercegovini. Ovdje je upravo početak onoj ogromnoj građi, što ju je kroz šest decenija sakupio. Još prije 1878. počeo je prepisivati sve, što mu je pod ruku došlo, a odnosilo se na našu prošlost. Sve, što je zabilježio, naveo je vrelo, odakle je uzeo i u ovome je baš prednost njegova rada pred drugim iste škole, koji su se kod nas bavili sličnim radom. On je prepisao na stotine fermama, berata (carskih dekreta), bujruldijsa (vezirskih okružnica), hudžeta (presuda), ilama (odluka), seneta (obveznica), kasama (ostavinskih isprava), vakfija (zakladnica), vasijetnama (oporuka) i svih mogućih isprava. Prepisao je mnoge natpise s javnih zgrada i nadgrobni spomenika. Pročitao je i ekscerptirao sve poznate siđžile, kronike i druge knjige. Ali u ovom je pošao i predaleko, pa je prepisivao i ono što je našao u turskim tiskanim djelima, a odnosi se na prošlost Herceg-Bosne. Ima slučajeva, gdje je tako prepisao cijelo djelo (n. pr. Tebziretul eškija, Ratovi i bojevi u Bosni 1737.—1739. od kadije Omera i dr.). Isto tako prepisao je i sve životopise naših zemljaka i carskih namjesnika u Bosni iz također tiskanih turskih leksikona »Sidžili Osmani«, »Kamusul Allam« i drugih djela. Uz to je zabilježio i po koju narodnu pjesmu za koju je držao, da joj se sadržina podudara s historijom, a sakupio je lijep broj pjesama turskih, arapskih i perzijskih od naših ljudi. Ima tu i po koja pjesma na hrvatskom jeziku iz pera našeg čovjeka. I on je bio pjesnik; pjevao je, naravno, na turskom jeziku. Bio je osobito vješt u skla-

danju natpisa za nadgrobne spomenike i javne zgrade.

Svu ovu građu poredao je hronološki. Tu je sakupljen ogroman materijal o gradnji džamija, crkava, škola, tekija, samostana, knjižnica, banja, česama, mostova, puteva, imareta i musafirhana itd., onda o požarima, poplavama, zaraznim bolestima, ratovima, bunama i ustancima. Ovdje ima dosta podataka o Bošnjacima i Hercegovcima, koji su se istakli kao državnici, književnici i prosvjetni radnici.

Sva ova građa obuhvata preko deset tisuća stranica, kancelarijskog formata, pisana lijepim i skroz čitljivim arapskim pismom. Jedini dio ovog djela, koji prikazuje doba austro-ugarske okupacije napisan je hrvatski latinicom. Cijeli ovaj rukopis napisan je u tri primjerka pomoću indiga. Umro je, a nije dovršio sve, što je želio unijeti u ovo svoje djelo. Uvijek je govorio, kako će još jedamput poći u Stambol i nastaviti rad u onamošnjim arhivima i bibliotekama, ali za ovo mu je bio potreban još jedan život.

Jedan primjerak ove građe dobila je biblioteka uz Begovu džamiju. Trudom gospodina Muhamed eff. Dizdara ova je građa pregledana i uvezana u dvadeset i osam svezaka po 400 stranica. Ovo djelo obuhvata ukupno građu od 1364. do 1927. Da se bar vidi, koliko je građe iz kog vremena, navešću ovdje svih 28 svezaka s godinama, koje pojedine sveke obuhvataju i po tome će se vidjeti koliko je građe iz kog vremena.

1.	svezak	766.—964.	(1364.—1556.),
2.	»	965.—1000.	(1557.—1591.),
3.	»	1001.—1056.	(1592.—1591.),
4.	»	1057.—1109.	(1647.—1697.),
5.	»	1110.—1148.	(1698.—1733.),
6.	»	1149.—1169.	(1734.—1756.),
7.	»	1170.—1181.	(1757.—1767.),
8.	»	1182.—1186.	(1768.—1772.),
9.	»	1187.—1191.	(1773.—1777.),
10.	»	1191.—1195.	(1777.—1781.),
11.	»	1196.—1200.	(1782.—1785.),
12.	»	1200.—1203.	(1785.—1788.),
13.	»	1203.—1206.	(1789.—1791.),
14.	»	1207.—1212.	(1792.—1797.),
15.	»	1213.—1216.	(1798.—1801.),
16.	»	1217.—1221.	(1802.—1806.),
17.	»	1222.—1226.	(1807.—1811.),
18.	»	1227.—1230.	(1812.—1815.),
19.	»	1231.—1238.	(1816.—1222.),
20.	»	1239.—1245.	(1823.—1829.),
21.	»	1246.—1250.	(1830.—1834.),
22.	»	1250.—1255.	(1834.—1839.),
23.	»	1256.—1260.	(1840.—1844.),
24.	»	1261.—1266.	(1845.—1850.),
25.	»	1267.—1280.	(1850.—1864.),
26.	»	1281.—1294.	(1864.—1877.),
27.	»	1295.—1320.	(1878.—1902.),
28.	»	1321.—1346.	(1903.—1927.).

Prema ovome vidi se, da je najviše građe iz vremena, iz kojeg nam se sačuvalo najviše sidžila sarajevskog šeriatskog suda (1763.—1852.). U svim navedenim svescima ima vrlo zanimljive građe za našu historiju, kako sam se mogao uvjeriti prešavši cijelo ovo djelo letimično s gospodinom Hafiz Džemal eff. Hadžijahićem. Mislim, da bi se iz ove ogromne građe mogla izabrati najmanje onakva dva toma kao što je Ferment-džinov zbornik »Acta Bosnae«. Ovo bi trebalo učiniti što prije.

Ovom se građom ponešto služio i Šejh Sejfuddin Kemura u svojim radnjama o Sarajevu i Bosni, a i ja sam se njome poslužio u dva maha, dok je pokojnik sam objelodanio vrlo neznatan dio u različnim kalendarima (»Gajret« 1906., »Pravda« 1920. i 1926., »Hurrijet« 1924.).

Uz to je prepisao još nekih četrdeset rukopisnih knjiga, koje je htio imati u svojoj knjižnici, a nije ih mogao dobiti u originalu. Od opsežnijih djela, što ih je prepisao, spomenuću samo »Povijest Bosne« od Muvekita, »Kroniku« Mula Mustafe Bešeskije i »Divan« Fadil paše Šerifovića (r. oko 1800. u Sarajevu, umro u Carigradu 1881.).

Dok je bio u službi, kako mi je sam pričao, najviše je radio jutrom prije kancelarije; ustao bi vrlo rano, popio kafu, a onda za posao. Kadić je bio vrlo čedan čovjek; radio je pune 44 godine a da o tome — kako sam već spomenuo — skoro niko ništa nije znao i prvi je bio gospodin Edhem Mulabdić, koji nas je na nj upozorio iscrpljivim člankom o Kadićevoj životu i radu u kalendaru »Pravdi« za 1920. godinu, a deset godina kasnije napisao je prof. H. Kapidžić kratak prikaz o radu Kadića u listu »Novo Vrijeme« (1. III. 1930.), i to je sve, što se o njemu napisalo dok je bio na životu. Sarajevski listovi zabilježiše u dnevnoj kronici njegovu smrt, a »Novi Behar« donese nešto opširniji članak (god. V. str. 307.).

Ovdje valja zabilježiti, da je Kadić sabrao lijepu zbirku originalnih fermana, berata, bujrukdija i drugih isprava i rukopisa, kakvom se — koliko mi je poznato — niko kod nas ne može pohvaliti. Ovom se zbirkom poslužio Riza eff. Muderizović u jednoj svojoj radnji.¹⁾ Prikupio je velik broj fotografija znamenitih ljudi i historijskih objekata, koja također imaju svoju vrijednost, jer je velik broj objekata propao, a slike im se nijesu sačuvala. Uz to je sačuvaov silu novina i časopisa, koji su danas prava rijetkost i u javnim knjižnicama, a kamo li u privatnim rukama. Tako je n. pr. imao sve brojeve službenog lista »Bosna« (1866.—

¹⁾ Nekoliko muhurova bosanskih valija. »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo, 1916., str. 1.—39.

1878.), onda »Sarajevski Cvjetnik« (1868.—1872.), »Sarajevski List« (1878.—1918.), »Vatan« (1883.—1897.), »Rehber« (1897.—1899.), »Bošnjak« (1891.—1910.) i dr. Prikupio je i lijepu zbirku kalendara. Njegova je biblioteka brojila oko 800 tiskanih knjiga i rukopisa mahom historijskog sadržaja.

Za života odredio je, da se jedan primjerak njegove hronike (tako je on nazivao svoje djelo) preda u biblioteku Begove džamije, jedan u jednu biblioteku u Carigradu, a treći primjerak, da ostane njegovim nasljednicima. Kako neki tvrde, odredio je također da se njegova biblioteka i ostale zbirke predaju u biblioteku Begove džamije, što je odmah iza njegove smrti i učinjeno privolom jedinog mu sina Selima, jer se oporuka nije nikad našla. Knjige su prenesene 24., a hronika 26. veljače 1931. na mjesto, kuda je navodno odredio. Gazi Husrevbegov vakuf obvezao se, da će ostavštinu pokojnog Kadića srediti i pohraniti u jednu naročitu sobu, ali na ovo nažalost još nije red došao, pa je ostavština ovog neumornog radnika mjesto pohranjena zasad sahranjena i potpuno nepristupačna.

Merhum Kadić bio je u društvu vrlo veselo, volio je šalu i išao rado po sijelima, a i u njegovoj se kući sijelilo svakog ponedjeljka. Čim bi se povela riječ o nečem iz prošlosti, upravo bi oživio i nastavio o tome pripovijedati, štono riječ, bez kraja i konca. Imao je silnu memoriju i sve, što je pročitao i čuo, odlično je pamtio. Mnogo je toga zabilježio, ali je i mnogo toga odnio sa sobom u grob. Nije dospio opisati niti jedan stari običaj, na što se uvijek žalio.

Njegovom smrću nestalo je posljednjeg činovnika predokupacionog tipa. S njim je legao pod leđinu zadnji Bosanac u onom velikom nizu naših ljudi, koji su svoja djela pisali turskim jezikom.

II

DR FRA JULIJAN JELENIĆ

Jelenić je sin Posavine; rođen je u uglednoj seljačkoj kući u Rječanima kraj Modrića 29. kolovoza 1877. Osnovnu je školu učio u Modriću i Tolisi, franjevačku gimnaziju u Gučoj Gori, novicijat u Fojnici, a filozofski tečaj u Kr. Sutjesci. Starješinstvo redodržave Bosne Srebrene posla ga u Budimpeštu, gdje svrši bogosloviju (1901.—1905.). Uz bogoslovne nauke slušao je prve tri godine i filozofiju. Prva dva rigorozna položio je »cum vetis concordibus«, druga dva »cum laude«. Uz to je napisao inauguralnu disertaciju »De Patarenis Bosnae«. Na čast doktora teologije promoviran je 30. lipnja 1908.

Od rujna 1905. do 30. srpnja 1919. službovao je na franjevačkoj bogosloviji u Livnu

i Sarajevu²⁾. Od 1910. bio je direktor istog zavoda. Od 1906. predavao je crkvenu povijest i crkveno pravo. Kroz ovih 14 godina uzgojio je lijep broj dobrih duhovnih pastira u svojoj provinciji. Mora da je bio povjerenoj mu mladeži dobar otac, jer ga se svaki sjeća s najvećim poštovanjem i ponosi se, da je bio njegov djak. Od listopada 1919. do smrti predavao je crkvenu povijest u teološkom fakultetu zagrebačkog sveučilišta kao redovni profesor. Kraće vremena bio je definator svoje redovničke provincije, dva puta dekan fakulteta, a postao je i dopisni član Jugoslavenske akademije. Umro je u Zagrebu od kapi 5. kolovoza 1931.

Svoj naučni rad započeo je 1899. u noviciatu u Fojnici radnjom »Djelovanje bosanskih franjevaca u Bugarskoj«, a na ovo ga je potaknuo tadašnji učitelj novaka fra Mijo Batinić, autor »Djelovanja franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest vjekova njihova boravka«, djela, u kome je dana prvi puta slika sveukupnog rada njihova i kojim je utrta staza izučavanju prošlosti franjevačkog reda u ovim zemljama.

Od ovoga vremena pa sve do smrti radio je Jelenić na istraživanju prošlosti svoga reda u Bosni Srebrenoj. Tako je Jelenić bio izraziti historik svoje provincije i crkvene historije, koju je predavao četvrt stoljeća. Dok je Jelenić službovao u Livnu i Sarajevu bavio se isključivo istraživanjem prošlosti svoje provincije, a kad je postao sveučilišni profesor, prihvatio je življe za opću crkvenu povijest, ali nije posve napustio ni svoj prijašnji rad.

Jelenić je napisao više dobrih, većih i manjih djela iz prošlosti Bosne Srebrene, sabrao velik broj izvora i objelodanio ih u »Glasniku zemaljskog muzeja«, zatim u »Starinama« Jugoslavenske akademije i u posebnim knjigama. Najglavnija su mu djela »Kraljevsko Visoko i samostan sv. Nikole« (Sarajevo 1906.), »Kultura i bosanski franjevci« (I. dio 1912., II. 1915.) i »Bio-bibliografija franjevaca Bosne Srebreničke« (Zagreb 1925.), ali oba potonja djela ostadoše nedovršena. »Kultura i bosanski franjevci« dopire do 1878., ali ovo je bar jedna cjelina, dok s Bio-bibliografijom stoji mnogo gore, pošto su pisci poredani alfabetskim redom (Ančić—Josić), te se ovo djelo ne može smatrati cjelinom ni po vremenu ni po strukturi. Jelenić je bio objektivan historik, ali u djelu »Kultura i bosanski franjevci« ima stranica, gdje se očito vidi, da je pisac bio najprije franjevac, a onda historik.

Manje su mu radnje: »Problem dolaska franjevaca u Bosnu i osnutka bosanske vi-

²⁾ Franjevačka bogoslovija je premještena 1909 iz Livna u Sarajevo.

karije« (Split 1926.), »Latinske škole Bosne Srebreničke« (Zagreb 1929.) i »Bio-bibliografija fra Stjepana Marijanovića« (Zagreb 1929.). U ovaj okvir spadaju i članci što su tiskani u »Franjevačkom Vjesniku« (1927.—1930.), »Novicijat Bosne Srebreničke do 1757.«, »Profesoriji Bosne Srebreničke do godine 1757.«, »Biografija dra fra Jerka Vladića«, »Pokus, da se u Sarajevu osnuje južnoslavensko književno društvo 1917.—1918.«, Josip Juraj Strossmayer u Tolisi 1875.« i »Problem imena Bosna«.

U djelu »Znameniti i zaslužni Hrvati« i u Stanojevićevoj »Narodnoj enciklopediji« napisao je više crkvenopovjesnih monografija i ocrtao život i rad znamenitih franjevaca svoje provincije. Sav ovaj rad odlikuje se velikom savjesnošću i točnošću. Tu su ispravljene brojne pogriješke, koje su se povlačile godinama po različitim djelima. Jelenić, uglavnom, nije ništa primao pod gotov groš, nego je sve tačno prokontrolirao i tek onda stavljao na papir.

Njegovo je opsegom najveće djelo »Povijest Hristove crkve« od koje su izašla tri sveska, a četvrti je dovršio pred samu smrt i uskoro će izaći. U ljetu 1927. sastao sam se posljednji puta s pokojnikom u Zagrebu te mi je na dugo i široko pripovijedao o ovom djelu. Iz razgovora sam saznao, da mu je glavni cilj napisati udžbenik iz crkvene povijesti za slušaoce teologije, i čim ga svrši, opet će se prihvatiti izučavanja prošlosti svoje provincije.

Od 1908.—1916. uređivao je »Serafinski Perivoj« u Sarajevu, koji se od 1914. zvaše »Naša Misao«. U ovome časopisu izašao je veliki broj članaka i recenzija iz njegova pera.

Izvore, što ih je Jelenić objelodanio u tri zbirke, sabrao je po bosanskim i hercegovačkim samostanima, u Rimu i u Magjarskoj. Ove zbirke nose naslov: »Izvori za kulturnu povijest bosanskih franjevaca,³⁾ »Spomenici kulturnog rada bosanskih franjevaca⁴⁾ i »Spomenici kulturnog rada franjevaca Bosne Srebreničke«. U prvoj je zbirci 140 izvora iz vremena od 1532. do 1850., u drugoj 84 od 1437. do 1699., a u trećoj 88 od 1699. do 1834. Treća je zbirka nastavak druge, a izašla je u Mostaru 1927. kao prvi svezak »Monumenta franciscana jugoslavica« Povjesničkog društva za proučavanje prošlosti jugoslavenskih franjevaca.⁵⁾ Objelodanivanjem ovih izvora Jelenić je nastavio Fermandžinov rad. Neke je od njih još prije objelodanjenja upotrebio za svoja djela.

³⁾ »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo 1912. i 1913.

⁴⁾ »Starine« Jugoslavenske akademije Zagreb sv. XXXVI.

⁵⁾ Ovo je društvo osnovano 1925.

U cijelosti je objelodanio i uvodom pro-
 pratio glasoviti »Ljetopis fra Nikole Lašva-
 nina«,⁶⁾ »Necrologium Bosnae Argentinae«
 po kodeksu franjevačkog samostana u Kr.
 Sutjesci,⁷⁾ »Ljetopis franjevačkog samostana
 u Kreševu«,⁸⁾ »Dva ljetopisa Bosne Srebre-
 ne«⁹⁾ i »Ljetopis franjevačkog samostana u
 Kr. Sutjesci«.¹⁰⁾ Kao izvori mogu se sma-
 trati i »Pisma Stjepana I. Verkovića Josipu
 D. Božiću«¹¹⁾ i prilog povijesti hrvatskog
 pravopisa »Pravopisna rasprava između dra.
 Tome Koščaka i dra. fra Grge Čevapovića«
 što se vodila 1816. i 1817.¹²⁾

6) »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo
 1916.

7) »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo
 1917.

8) »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo
 1918.

9) »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo
 1919.

10) »Glasnik zemaljskog muzeja« Sarajevo

11) Posebni otisak iz »Narodne Starine«,
 IV. Zagreb 1925.

12) Zagreb 1930.

Svojim savjesnim radom osvijetlio je dr.
 fra Julijan Jelenić mnogu tamnu stranicu
 prošlosti svoga reda i provincije Bosne-
 Srebrene i time dopunio mnogo toga što je
 u pomanjkanju izvora umaklo Batiniću, a
 uz to dao i jasnu sliku kulturnog rada i
 nastojanja svoje braće i po tome je uz Ba-
 tinića jedini pravi historik na čija se djela
 može mirne duše osloniti svak, ko proučava
 prošlost bosanskih »ujaka«. Ovim radom
 stekao je Jelenić neprocjenjenih zasluga.
 Njegovom smrću nestalo je dakle zasad naj-
 vidjenijeg fratra bosanske provincije. Jele-
 nića su najviše cijenila njegova braća i u nj
 oči upirala, od njegov puno očekivala i nakon
 smrti u znak osobite zahvalnosti i pošto-
 vanja prenijela mu mrtvo tijelo i sahranila
 u Visokom, u svom prosvjetnom rasadniku.
 Ondje će nadgrobni spomenik sjećati učeću
 mladež na čovjeka, koji joj u svakom po-
 gledu može poslužiti kao uzor.

Hamdija Kreševljaković.

JEDNA POLEMIKA PROTIV ATTOMYRA, DJAKOVČANINA.

Homeopatija našla je vrlo rano velik broj
 pristaša iz naših krajeva. Lipich se tuži
 na ljubljanskoga homeopata: bio je to Fau-
 stus Gradišek, koji je liječnicima i te kako
 konkurirao. Njegova je slava još tolika, da
 je u Malovoj »Zgodovini slovenskega na-
 roda« (Celje 1928. na str. 441) njegova
 slika prema Langusovom portretu otštam-
 pana. Ja sam na cijelu polemiku, koja se
 kod nas u Hrvatskoj u doba prije 1848.
 razvila između homeopata i apotekara i
 ostalih liječnika već upozorio.* Jedamput
 ću se podrobnije osvrnuti i na Zlatarovića,
 profesora bečkoga Josephinuma univerzi-
 ravne vojnoliječničke škole, koji je bio,
 osobito kasnije, oduševljen homeopat i još
 šezdesetih godina pisao o tome brošure. Dr.
 Körbler mladi upozorio me je na djakov-
 čanina Attomyra recte Leberwursta, koji je
 tridesetih godina prošloga stoljeća svojim
 »Briefe über Homöopathie« (Leipzig) po-
 budio veliku pažnju kod svojih pristaša a
 kako nalazim i kod protivnika.** Nažalost
 sam mogao da pribavim samo drugi dio toga
 Attomyrova djelca tako da napadnuti list
 nemam u originalu. Napadaj je štampan u
 antihomeopatskome Arhivu 1834. (u drugo-

me svesku prvoća dijela). Taj »Archiv« iz-
 davao je dr. F. A. Simon mladi u Ham-
 burgu. Kako je dugo živio sam »Archiv«
 ne znam. Ja sam svezak dobio sa navodom
 da potiče iz ostavine dra Mraovića, što je
 veoma lako moguće. Vjerovatno je, da je
 baš ta polemika razlog, što je dr Mraović
 uzeo baš taj broj. Pod kraj toga sveska u
 VIII. točki govori se, naime, o Attomyru.
 Naslov je članka: Dr Attomyr, genijalni
 homeopat i drugi Mojsije ili Salva venia
 stvaratelj uši. Kao motto je članku tekst
 Mojsijeve knjige, drugog poglavlja 8. reda
 16., 17., 18. i 19., čiji je sadržaj u 17. tački.
 Ona kaže: Aron pruži ruku svoju sa šta-
 pom svojim i postaje uši po ljudima i stoci.
 Onda dolazi kratak uvod u kojemu persi-
 flira Attomyra, da je našao tajnu Mojsijeva
 čuda. On ga publicira, veli pisac polemike
 dr H., u osmome pismu prvoća dijela svojih
 listova. Bojeći se, da čitači ne bi mislili
 da ih vara, polemičar citira doslovno reče-
 no Attomyrovo mjesto iz spomenutoga lista.
 U tome listu priča Attomyr da je saznao od
 svojega prijatelja M...g da je upotrebio
 njegov Psoricum: sredstvo protiv psore,
 svraba. Iza toga mu se pokazao na rukama
 naročito na laktovima osip, koji je strašno
 svrbio. Taj osip trajao je onda preko čet-
 tiri nedjelje. (Attomyr vidljivo želi doka-
 zati tvrdnju homeopata, da lijek koji u ma-
 lenim dozama koristi kod jedne bolesti

* Isp. Dr. Lujo Thaller, Povijest me-
 dicine u Hrvatskoj i Slavoniji od godine
 1770. do 1856. Zagreb 1927. str. 92.

** Cit. moje djelo, ibid. str. 13.